

KARTA ROZWIĄZANIA:

ID:	P.01.5
Typ instrumentarium (a do f) ¹	a. rozwiązania w zakresie regulacji prawnych, administracyjnych itd.
Kategoria rozwiązania (A do C) ²	A. regulacje prawne
Data aktualizacji wpisu:	21.05.2021
ID i nazwa wyzwania, którego dotyczy proponowane rozwiązanie:	P.01. Kształtowanie miasta zwartej oraz przeciwdziałanie chaotycznej i niekontrolowanej suburbanizacji
Autorzy:	grupa ekspercka ds. kształtowania przestrzeni
Grupa ekspercka:	grupa ekspercka ds. kształtowania przestrzeni

1. Nazwa rozwiązania [200 zn.³]:

Wdrożenie do polityki miejskiej i polityki przestrzennej zasad kształtowania miasta zwartej

2. Zwięzła charakterystyka proponowanego rozwiązania [2000 zn.]:

Celem proponowanego rozwiązania jest wzmocnienie zasad kształtowania miasta zwartej (kompaktowego) na gruncie polityki miejskiej, jak również wdrożenie odpowiadających im wytycznych do nowej ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Kształtowanie miasta zwartej powinno zostać uznane za jedno z kluczowych systemowych dążeń polityki miejskiej i polityki przestrzennej (w odniesieniu do miast i ich obszarów funkcjonalnych). W tym celu niezbędne jest przywrócenie i upowszechnienie właściwego rozumienia pojęcia miasta zwartej, które obecnie najczęściej sprowadzane jest wyłącznie do jednej jego cechy, mianowicie wysokiej gęstości zabudowy. Choć wysoka intensywność zagospodarowania, zamieszkania oraz zatrudnienia są istotnymi wymiarami miasta zwartej, to jednak nie mają one charakteru wyłącznego ani też przesądzającego dla powodzenia tej koncepcji urbanizacyjnej. Najważniejszymi cechami miasta zwartej, które powinny zostać odzwierciedlone w podejściu do polityki miejskiej oraz rozwiązaniach projektowanej reformy systemu planowania przestrzennego są: (1) łączenie różnych sposobów i form użytkowania przestrzeni (zwłaszcza przeciwdziałanie powstawaniu monofunkcyjnych stref mieszkaniowych), (2) ciągłość struktury miejskiej i jej kontrolowany rozwój (poprzez czytelnie wyznaczone granice), (3) wysoka dostępność poprzez rozwinięty system połączeń ulicznych obejmujących ciągi piesze i ścieżki rowerowe, (4) nadanie preferencji dla transportu publicznego, (5) wysoka dostępność przestrzeni publicznych i terenów zieleni służących interakcjom społecznym, (6) wysoka dostępność lokalnych funkcji usługowych i handlowych w miejscu zamieszkania (za Ogrodnik 2015). Dopiero w przypadku zapewnienia tych wszystkich wymiarów możemy mówić o mieście zwartym. Osiągnięciu postulatów miasta zwartej służy przede wszystkim spójne i skoordynowane planowanie zagospodarowania terenu. Biorąc pod uwagę kluczowe cechy miasta zwartej, w jego modelu zawierają się wszystkie najważniejsze wymiary zrównoważonej urbanizacji (miasto dostępne, bezpieczne, zielone, odporne i wysokiej jakości życia).

¹ a) Rozwiązania w zakresie regulacji prawnych, administracyjnych itd.

b) Rozwiązania w zakresie finansowania i programów funduszowych

c) Dedykowane programy krajowe

d) Wzmacnianie know-how: Rekomendacje, zalecenia, standardy, dobre praktyki, wymiana doświadczeń, szkolenia, pilotaże, programy współpracy itd.

e) Dostosowywanie działań, inwestycji realizowanych przez inne zależne od rządu podmioty krajowe

f) Inne

² A – Regulacje prawne; B – Mechanizmy finansowania; C – Wzmacnianie wiedzy i współpracy

³ Znaki ze spacjami – podane wartości dotyczą maksymalnej objętości opisu – orientacyjnie.

3. Działania szczegółowe, narzędzia interwencji – szczegółowy opis: [5000 zn.]

[Charakterystyka barier i wąskich gardeł istniejących zapisów prawnych]

Obecne rozwiązania prawne oraz sposoby ich stosowania nie sprzyjają kształtowaniu miasta zwarteo. Wręcz przeciwnie – przyczyniają się raczej do rozlewania i rozpraszania zabudowy, a także powstawania monofunkcyjnych stref oraz osiedli mieszkaniowych (niejednokrotnie pozbawionych dostępu do infrastruktury i podstawowych usług publicznych).

[Charakterystyka działań szczegółowych oraz narzędzi interwencji]

1. Przegląd oraz promocja dobrych praktyk (krajowych i zagranicznych) kształtowania modelu miasta zwarteo (zwłaszcza różnorodnych instrumentów prawnych, planistycznych i ekonomicznych służących temu celowi).
2. Zapewnienie i upowszechnienie na gruncie Krajowej Polityki Miejskiej właściwego rozumienia modelu miasta zwarteo (zwłaszcza precyzyjne wskazanie i wyjaśnienie w dokumencie zasadniczych cech miasta zwarteo).
3. Zapewnienie w projektowanej reformie planowania przestrzennego w Polsce (zwłaszcza w ramach systemu nowych dokumentów oraz narzędzi planistycznych) rozwiązań sprzyjających kształtowaniu miasta zwarteo. W założeniach reformy znajdujemy już takie rozwiązania (jak chociażby wyznaczenie w planie ogólnym granic terenów zabudowy oraz terenów uzupełnienia zabudowy z uwzględnieniem zawartości zabudowy, dostępu do drogi publicznej i sieci uzbrojenia technicznego i standardów urbanistycznych). Niemniej należy postulować wzmocnienie rozwiązań na rzecz pozostałych wymiarów miasta zwarteo – poprzez m.in.:
 - Silniejsze zaakcentowanie w ramach reformy systemu planowania przestrzennego odniesień do kwestii adaptacji do zmian klimatu i dostosowanie zasad kształtowania obszarów zurbanizowanych do wyzwań wynikających ze zmian klimatu (m.in. równowagę w ramach modelu miasta zwarteo dogęszczania zabudowy oraz zachowania terenów biologicznie czynnych, uwzględnienie w planach kwestii zatrzymania wody opadowej i jej wykorzystania dla celów miasta i zasilania wód podziemnych).
 - Zapewnienie właściwego podejścia do procesu strefowania w ramach przygotowania planu ogólnego. W dokumencie tym zakłada się zobrazowanie struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy poprzez jednostki o jednorodnym charakterze zagospodarowania przestrzeni i harmonijnym połączeniu niekonfliktujących funkcji. Wyznaczanie stref nie powinno prowadzić do powstawania struktur monofunkcyjnych. Zatem w wytycznych do sporządzania planów ogólnych (oraz modeli struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy) należy określić zasady zagospodarowania poszczególnych stref (przede wszystkim tych o podstawowej funkcji mieszkaniowej) gwarantujące łączenie różnych sposobów i form użytkowania przestrzeni. Zasady te powinny zostać odzwierciedlone w strategii rozwoju gminy w ustaleniach i rekomendacjach w zakresie kształtowania oraz prowadzenia polityki przestrzennej (w odniesieniu do wszystkich wyznaczonych stref).
 - Wprowadzenie obowiązku wskazania w planie ogólnym (i modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy) struktury przyrodniczej gminy (miasta) i rozwiązań służących jej zachowaniu i ochronie (w formie ustaleń i rekomendacji w strategii rozwoju gminy). Wyznaczenie struktury przyrodniczej powinno mieć szerszy charakter niż samo strefowanie, które zakłada podział obszaru gminy na wyodrębnione jednostki według kryterium spójności zagospodarowania i użytkowania terenu. Struktura przyrodnicza zawarta w planie ogólnym i modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej powinny wskazywać nie tylko elementy systemu przyrodniczego, lecz również ich powiązanie i przenikanie oraz wnikanie w strukturę gminy jako całość. Stąd konieczne jest uwzględnienie jej ramach m.in. korzyści ekologicznych i przewietrzających.
 - Uczynienie z planów zabudowy swego rodzaju masterplanów służących kształtowaniu miasta zwarteo. Wobec postępującego rozdrobnienia obecnych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, należy postulować aby planami zabudowy obejmowane były spójne całości przestrzenno-funkcjonalne

(np. dzielnice i osiedla w miastach oraz sołectwa w gminach wiejskich). Plany takie powinny precyzyjnie określać przeznaczenia terenów zgodnie z modelem wielofunkcyjnego użytkowania. Powinny dokonywać rezerw terenu dla rozbudowy i uzupełnienia infrastruktury technicznej (przede wszystkim transportowej) z nadaniem priorytetu dla rozwoju transportu publicznego. Ponadto obligatoryjnie powinny wskazywać przestrzenie publiczne i tereny zielone oraz system dróg pieszych łączących cały obszar objęty planem.

4. Promowanie i upowszechnianie bardziej racjonalnego podejścia do kształtowania zabudowy jednorodzinnej w miastach – nie tyle przez pryzmat ograniczenia możliwości jej sytuowania, co raczej zapewnienia w planie zabudowy zasad rozwoju budownictwa jednorodzinnego w formie zorganizowanej oraz bardziej intensywnej.
5. Zapewnienie w projektowanej ustawie o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym rozwiązań na rzecz realnej partycypacji społecznej w procesie planowania przestrzennego – poprzez wskazanie jej celów, trybu prowadzenia oraz obligatoryjnych form konsultacji (na kształt rozwiązań z rozdziału 2 ustawy o rewitalizacji).

[Grupy docelowe i adresaci rozwiązań]

Podstawowymi grupami docelowymi rozwiązania są: samorządy gmin oraz gminne pracownie urbanistyczne, środowisko branżowe urbanistów i architektów, eksperci doradzający gminom w sferze planowania przestrzennego, podmioty opracowujące dokumenty strategiczne i planistyczne na zlecenie gmin, wszyscy użytkownicy przestrzeni (mieszkańcy, inwestorzy, partnerzy społeczni i gospodarczy).

4. Podmioty odpowiedzialne za realizację:

Ministerstwo Rozwoju, Pracy i Technologii (Departament Planowania Przestrzennego) – jako podmiot wiodący – we współpracy z Ministerstwem Funduszy i Polityki Regionalnej (Departament Strategii) oraz Ministerstwem Klimatu i Środowiska (Departament Ochrony Powietrza i Polityki Miejskiej), a także środowiskiem branżowym architektów i urbanistów i korporacjami samorządowymi (zwłaszcza Związkiem Miast Polskich).

5. Wstępny harmonogram i kamienie milowe:

- Zapewnienie i upowszechnienie na gruncie Krajowej Polityki Miejskiej właściwego rozumienia modelu miasta zwartego: przed aktualizacją dokumentu Krajowej Polityki Miejskiej (**najpóźniej do końca 2021 r.**).
- Zapewnienie w projektowanej reformie planowania przestrzennego rozwiązań sprzyjających kształtowaniu miasta zwartego: przed wejściem w życie projektowanej reformy (**optymalnie do końca 2022 r.**).

6. Priorytet/istotność z punktu widzenia wpływu na wyzwanie/rozwiązanie problemu (oczekiwany efekt):

Wprowadzenie proponowanych rozwiązań do krajowej polityki miejskiej i polityki przestrzennej ma istotne znaczenie dla kształtowania miasta zwartego – jako odpowiedzi na model miasta rozproszonego kształtowanego pod wpływem suburbanizacji. Rozwiązania te docelowo powinny się przyczynić do szerszego łączenia różnych sposobów i form użytkowania przestrzeni oraz ograniczenia powstawania struktur monofunkcyjnych (zwłaszcza osiedli i terenów zabudowy mieszkaniowej pozbawionych dostępu do infrastruktury technicznej i społecznej). W rezultacie wdrożenia tych rozwiązań należy się spodziewać bardziej zrównoważonego kształtowania miast i ich obszarów funkcjonalnych (tj. z szerszym uwzględnieniem wymiaru środowiskowego i potrzeb społecznych).

7. Odniesienia do diagnoz, dodatkowe materiały źródłowe, literatura:

- Chmielewski J., 2011, *Miasto zwarte w świetle zrównoważonego rozwoju*, Studia Komitetu Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN, 142, s. 258–264.
- Dempsey N., 2010, *Revisiting the Compact City?*, Built Environment, 36, 1.
- Kozaczko M., 2017, *Efektywność komunikacyjna miasta zwartego*, Rozwój Regionalny i Polityka Regionalna 37, s. 27–40.
- Mierzejewska L., 2015, *Miasto zwarte, rozproszone, zrównoważone*, Studia Miejskie, 19, s. 9–22.
- Nowakowski M., 2006, *Intensyfikacja zagospodarowania metropolii warszawskiej*, Instytut Gospodarki Przestrzennej i Mieszkalnictwa, Warszawa.
- Ogrodnik K., 2015, *Idea miasta zwartego – definicja, główne założenia, aktualne praktyki*, Architecturae et Artibus, 4, s. 35–42.
- OECD, 2018, *Rethinking Urban Sprawl, Moving Towards Sustainable Cities*.
- Polit A., 2010, *Idea miasta zwartego a rzeczywistość*, Czasopismo Techniczne. Architektura, z. 6-A/1, s. 85–91.
- Radzimski A., 2015, *Między miastem kurczącym się a reurbanizacją. Zróżnicowanie rozwoju miast w Niemczech w latach 1995–2012*, Przegląd Geograficzny, 87, 4, s. 659–682.
- Thompson D., 2013, *Suburban Sprawl: Exposing Hidden Costs, Identifying Innovations, Sustainable Prosperity*, Ottawa.
- Zakrzewska-Półtorak A., *W kierunku miasta zwartego? Przemiany struktury funkcjonalno-przestrzennej jednostek urbanistycznych Wrocławia*, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, nr 490 Gospodarka miejska przyszłości. Perspektywa województwa dolnośląskiego, s. 160–169.

8. Powiązane akty prawne, identyfikacja obszaru prawnego wymagającego poprawy (odniesienie do istniejącego stanu prawnego):

[...]

9. Przykłady podobnych rozwiązań w innych krajach (jeśli znane)

[...]